

AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN FIRIBGARLIK JINOYATLARINING QIYOSIY KRIMINOLOGIK TAVSIFI: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA

Mirzayeva Aziza Asatovna

Jinoyat ishlari buyicha Tomdi tuman sudining raisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20593951>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 04-iyun 2026 yil
Ma'qullandi: 06-iyun 2026 yil
Nashr qilindi: 08-iyun 2026 yil

KEYWORDS

ayollar jinoyatchiligi,
firibgarlik, kriminologik tavsif,
gender statistikasi, latentlik,
determinantlar, xorijiy tajriba,
profilaktika, "Ayollar daftari",
raqamli monitoring..

ABSTRACT

Ushbu maqolada ayollar tomonidan sodir etiladigan firibgarlik jinoyatlarining kriminologik xususiyatlari milliy va xorijiy tajriba asosida qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqotda ayol firibgarlarning ijtimoiy-demografik portreti, jinoyat sodir etish motivlari va determinantlari ochib berilgan. Shuningdek, milliy qonunchilikdagi bo'shliqlar, xususan, gender statistikasining yetishmasligi muammolari o'rganilib, "genderga sezgir profilaktika" va "raqamli monitoring" tizimini joriy etish bo'yicha amaliy takliflar ilgari surilgan.

Bugungi kunda ayollar jinoyatchiligi, xususan, firibgarlik masalasi global va milliy darajada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Iqtisodiy jinoyatlar milliy iqtisodiyotning barqarorligi va rivojlanishi uchun jiddiy tahdid hisoblanadi.¹ Ayollar jinoyatchiligi erkaklar jinoyatchiligidan hajmi bo'yicha kam bo'lsa-da (taxminan 15%), uning o'sish sur'atlari erkaklarnikidan 2-3 baravar yuqori bo'lishi mumkinligi kuzatilmoqda.²

Ayollar tomonidan sodir etilayotgan jinoyatlarning oila va jamiyatga ta'siri erkaklar jinoyatidan ko'ra xavfliroq tus olmoqda, chunki bu bevosita kelajak avlod tarbiyasi va oila institutining inqiroziga olib keladi.³ Firibgarlik ayollar o'rtasida eng keng tarqalgan iqtisodiy jinoyat turi bo'lib, uning murakkabligi, raqamli texnologiyalardan foydalanilishi va aniqlash qiyinligi ushbu mavzuni chuqur tadqiq etishni taqozo qiladi.

Manbalarda ayollar jinoyatchiligi bo'yicha quyidagi qiyosiy ko'rsatkichlar keltirilgan:

– O'zbekistonda 2021-yilda ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar ichida firibgarlik yetakchi bo'lib, 2295 ta holat qayd etilgan.⁴ 2024-yilda jinoyat sodir etgan

¹ G'ofurova D.M. Ayollar tomonidan sodir etilgan iqtisodiyot asoslariga qarshi jinoyatlar // Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture. – Toshkent: Innovative Academy, 2025. – Vol. 1. – B. 1040-1043.

² Xotin-qizlar va bolalar huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida: O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 11.04.2023-yildagi O'RQ-829-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.04.2023-y., 03/23/829/0208-son.

³ G'ofurova D. Ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning kriminalistik tavsifi // Scientific progress. – Toshkent, 2021. – № 2. – B. 1062-1066.

⁴ G'ofurova D.M. Ayollar tomonidan sodir etilgan iqtisodiyot asoslariga qarshi jinoyatlar // Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture. – Toshkent: Innovative Academy, 2025. – Vol. 1. – B. 1008.

ayollarning umumiy soni 7163 nafarga yetgan. Jami jinoyat sodir etgan shaxslar tarkibida ayollar ulushi 2010-yildagi 16,3% dan 2024-yilda 11,9% gacha o'zgartirildi.

– Buyuk Britaniyada firibgarliklarning faqat 25% qismi ayollar tomonidan sodir etiladi.⁵ AQSh va Kanadada esa bu ko'rsatkich yuqoriroq — 38% ni tashkil qiladi. Xalqaro miqyosda ish joyida aktivlarni o'zlashtirish (asset misappropriation) jinoyatida ayol firibgarlarning ehtimoli erkaklarnikidan 3 baravar yuqori ekanligi aniqlangan.⁶

Ayollar huquqlari va ularning jamiyatdagi mavqeini tartibga soluvchi xalqaro huquqiy hujjatlar ushbu muammoni o'rganishda poydevor bo'lib xizmat qiladi:

– BMT Nizomi (1945): Inson huquqlari, erkak va ayollarning teng huquqliligi tamoyillarini belgilab bergan.⁷

– Ayollarning siyosiy huquqlari to'g'risidagi Konvensiya (1952): Ayollarning saylovlarda ishtirok etishi va davlat xizmatida teng huquqliligini e'lon qilgan.

– Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi Konvensiya (CEDAW, 1979): Ishtirokchi davlatlarga ayollarning barcha sohalarda kamsitilishini bartaraf etish majburiyatini yuklaydi.

– Pekin deklaratsiyasi va Harakatlar platformasi (1995): Ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish va jamiyatdagi o'rnini yaxshilash bo'yicha aniq strategiyalarni belgilagan.⁸

– O'zbekistonda so'nggi yillarda ayollar huquqlarini himoya qilish va jinoyatchilik profilaktikasiga oid tizimli islohotlar amalga oshirildi:

– 2023-yil 11-apreldagi O'RQ-829-sonli Qonun: Xotin-qizlar va bolalar huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish maqsadida 5 ta kodeks va 10 ta qonunga o'zgartirishlar kiritildi, "oilaviy zo'ravonlik" tushunchasi jinoiy javobgarlikka tortildi.⁹

– "O'zbekiston – 2030" Strategiyasi: Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish va boshqaruv lavozimlaridagi ulushini 30 foizga yetkazish maqsadini belgilagan.¹⁰

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 4-martdagi Farmoni: Xotin-qizlar va bolalarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik uchun jazoni kuchaytirish, huquqbuzarliklar profilaktikasini yangi bosqichga ko'tarish choralari belgiladi.¹¹

Biroq, statistik ko'rsatkichlarning o'sish sur'ati va firibgarlik usullarining raqamli transformatsiyasi ushbu jinoyat turi ortidagi asl sabablar (determinantlar), ayol jinoyatchining psixologik portreti va xorijiy tajribadagi samarali preventiv modellarni yanada chuqurroq

⁵ Tauveron L. A Female Lens on Financial Crime Offences // Economic Crime Insight. – 2025. – June 6.

⁶ Hilliard T., Neidermeyer P.E. The gendering of fraud: an international investigation // Journal of Financial Crime. – 2018. – Vol. 25(1). – B. 13-16.

⁷ Usmonov D.Q. Xalqaro huquqda ayollar huquqlari // Innovative Development in Educational Activities. – Toshkent, 2024. – Vol. 3, Issue 7. – B. 28-34.

⁸ Usmonov D.Q. Xalqaro huquqda ayollar huquqlari // Innovative Development in Educational Activities. – Toshkent, 2024. – Vol. 3, Issue 7. – B. 28-34.

⁹ Xotin-qizlar va bolalar huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida: O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 11.04.2023-yildagi O'RQ-829-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.04.2023-y., 03/23/829/0208-son.

¹⁰ O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023-yildagi PF-158-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.09.2023-y., 03/23/158/0694-son.

¹¹ Xotin-qizlar va bolalar huquqlari himoyasini kuchaytirish, ularga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik holatlarining oldini olish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 04.03.2026-yildagi PF-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (lex.uz).

tadqiq etish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda. Ushbu tadqiqot aynan mana shu jihatlarni qiyosiy kriminologik tahlil qilish orqali milliy profilaktika tizimini takomillashtirishga qaratilgan amaliy takliflarni ilgari surishni maqsad qiladi.

ASOSIY QISM

Ayollar tomonidan sodir etiladigan firibgarlik jinoyatlarining kriminologik tavsifi murakkab ijtimoiy-huquqiy hodisa bo'lib, u nafaqat huquqbuzarlikning miqdoriy ko'rsatkichlarini, balki ayol jinoyatchi shaxsining psixofiziologik xususiyatlarini ham qamrab oladi. Ushbu bo'limda firibgarlikning gender aspektlari, ayol firibgarlarning ijtimoiy-demografik portreti hamda ushbu jinoyat turini keltirib chiqaruvchi determinantlar tizimli ravishda tahlil qilinadi.

Ilmiy manbalarda ayollar firibgarligining sabablari quyidagi omillar bilan izohlanadi:

- Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: Ishsizlik, doimiy daromad manbaining yo'qligi va qashshoqlik ("muhtojlik" motivi).
- Psixologik motivlar: Tamagirlik, nufuzli buyumlarni sotib olish istagi yoki jinoiy yo'l bilan topilgan mablag'larni oila ehtiyojlariga sarflash ("oilaviy tamagirlik").
- Gender xususiyatlari: Ayollar jismoniy kuch talab qilmaydigan, aqliy faollik va psixologik manipulyatsiyaga asoslangan jinoyatlarga (o'g'rilik, firibgarlik, o'zlashtirish) ko'proq moyillik ko'rsatadilar.
- Ekstremal sharoitlar: Oilaviy nizolar, o'tmishdagi psixologik travmalar va zo'ravonlik qurboni bo'lish ayollarni o'zini himoya qilish yoki qasos olish maqsadida jinoyat yo'lga undashi mumkin.¹²

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayollar jinoyatchiligi erkaklarnikidan hajmi bo'yicha kam bo'lsa-da, uning o'sish sur'atlari erkaklarnikidan yuqori bo'lishi hisoblanadi. Ayol firibgarlarning ijtimoiy-demografik portretiga ko'ra, ularning o'rtacha yoshi 30-32 yoshni tashkil etadi, biroq asosiy qismi 35 yoshdan oshgan xotin-qizlardir.¹³ Bu ularning kasbiy faoliyati va oilaviy munosabatlari barqarorlashgan davrga to'g'ri keladi. Ma'lumot darajasiga ko'ra, firibgarlik sodir etgan ayollar orasida o'rta maxsus va oliy ma'lumotlilar ulushi ortib bormoqda, bu esa jinoyatning intellektual xususiyatini ko'rsatadi. Shuningdek, mahkum ayollarning 67,7 foizi bolali bo'lib, ularning har to'rtinchisi ikki yoki undan ortiq farzandga ega.¹⁴

Ayollar firibgarligining psixologik xususiyatlari erkak firibgarlarnikidan keskin farq qiladi. Ayollar jismoniy kuch ishlatishni talab qilmaydigan, aqliy faollik va hissiyotlarga ta'sir o'tkazishga asoslangan usullarni afzal ko'radilar. Ularning jinoyat sodir etish usullarida "ishonchni suiiste'mol qilish" yetakchi o'rin tutadi. Xususan, ayollar ko'pincha o'zlarining ijtimoiy rollari (ona, hamkasb, muhtoj ayol) orqali jabrlanuvchining hissiyotlariga ta'sir o'tkazadilar. Xalqaro miqyosda ayol firibgarlarning ish joyida aktivlarni o'zlashtirish (asset misappropriation) ehtimoli erkaklarnikidan 3 baravar yuqori ekanligi, bu sohada ularga ko'proq ishonch bildirilishi bilan izohlanadi.

¹² O'rinova D.A. Ayollarda jinoyatga moyillikning psixologik sabablari // Nauka, innovatsii i obrazovanie: klyuchevye vektory obshchestvennogo progressa. – Farg'ona, 2024. – № 1. – B. 117-119.

¹³ Ayollar tomonidan sodir etilgan iqtisodiyot asoslariga qarshi jinoyatlar // Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture. – Toshkent: Innovative Academy, 2025. – Vol. 1. – B. 1040-1052.

¹⁴ Snoska: G'ofurova D.M. Ayollar tomonidan sodir etilgan iqtisodiyot asoslariga qarshi jinoyatlar // Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture. – 2025. – Vol. 1. – B. 1040-1052.

Ayol firibgar shaxsi intellektual salohiyatga ega, ko'p hollarda oilaviy va moddiy muammolar ta'sirida jinoiy yo'lni tanlagan, psixologik manipulyatsiya usullarini mukammal egallagan shaxs sifatida tavsiflanadi.

Xorijiy davlatlarda ayollar firibgarligiga qarshi kurashning turli modellari mavjud. Masalan, Buyuk Britaniyada firibgarliklarning 25 foizi ayollar tomonidan sodir etilsa, AQSh va Kanadada bu ko'rsatkich 38 foizni tashkil qiladi. Buyuk Britaniya tajribasiga ko'ra, ayollar ko'pincha "hamkor-jinoyatchi" (co-conspirators) rolida namoyon bo'ladilar va asosan erkak rahbarlar tomonidan jinoiy sxemalarga jalb qilinadilar. Bunga qarshi kurashda "Jinsdan tashqari tenglik modeli" (Buyuk Britaniya) samarali qo'llaniladi, u iqtisodiy rivojlanish va gender muvozanatini saqlash orqali jinoyatchilikni kamaytirishni ko'zlaydi.

Xorijiy tajribada preventiv choralarning eng samaralisi — "genderga sezgir yondashuv" (gender-sensitive approach) hisoblanadi. Bu model tergov jarayonida an'anaviy stereotiplardan voz kechishni va ayollarning jinoiy rollarini chuqurroq tahlil qilishni talab qiladi.¹⁵ Masalan, Filippinda investitsiya firibgarliklarining oldini olishda ayollar va erkaklar uchun alohida axborot kampaniyalari o'tkaziladi, chunki ayollar ko'proq "romantik firibgarliklar" (romance scams), erkaklar esa kriptovalyuta sxemalari qurboni bo'lishadi. Shuningdek, korxonalar ichida ayol rahbarlar ulushining ortishi korrupsiyani kamaytirishi haqidagi ilmiy qarashlar xalqaro profilaktika tizimining bir qismiga aylangan.¹⁶

Xorijiy mamlakatlar tajribasi firibgarlikka qarshi kurashda iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish va gender profilini to'g'ri tuzish orqali jinoyatchilikni jilovlash mumkinligini isbotlamoqda.

O'zbekistonda ayollar tomonidan firibgarlik sodir etilishiga turtki bo'layotgan asosiy determinantlar ijtimoiy-iqtisodiy muammolar bilan bog'liq. "Muhtojlik" motivi, ya'ni kam ta'minlanganlik, ishsizlik va yolg'iz ona sifatida oilani boqish zarurati ayollarni iste'molchilik firibgarligiga undaydigan asosiy omildir. Ma'naviy-axloqiy omillar sifatida esa "oilaviy tamagirlik", ya'ni nufuzli hayotga intilish yoki jinoiy mablag'larni farzandlar ehtiyojiga sarflash kabi qarashlar ko'rsatiladi.¹⁷ Shuningdek, oilaviy nizolar va psixologik travmalar ayollarda "ekstremal qarorlar" qabul qilishga moyillikni kuchaytiradi.¹⁸

Amaldagi qonunchilikda firibgarlikni jilovlash bo'yicha muayyan yutuqlar mavjud. Masalan, Jinoyat kodeksining 168-moddasi 5-qismiga ko'ra, yetkazilgan moddiy zararining o'rni to'liq qoplangan taqdirda ozodlikni cheklash va ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazolar qo'llanilmaydi.¹⁹ Bu norma ayol jinoyatchilarning reabilitatsiyasi uchun muhim imkoniyatdir. Biroq, profilaktika tizimida ayrim bo'shliqlar ham mavjud. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, odil sudlov tizimidagi 497 ta statistik shakldan faqat 7 tasida gender kesimidagi ma'lumotlar mavjud, bu esa ayollar jinoyatchiligini tizimli tahlil qilish va manzilli choralar ko'rishga to'sqinlik qilmoqda. 2023-yildagi O'RQ-829-sonli Qonun bilan xotin-qizlar himoyasi

¹⁵ Saydivaliyeva X.X. "Ayollar huquqlari" va "gender tengligi" tushunchalari: o'zaro munosabat va farqlar // Markaziy Osiyoda jamiyat, gender va oila. – Toshkent, 2024. – № 4 (13). – B. 29-33

¹⁶ Tauveron L. A Female Lens on Financial Crime Offences // Economic Crime Insight. – 2025. – June 6.

¹⁷ Omonova N. Ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatining sabablari va unga imkon bergan sharoitlar // CAJAR. – 2026. – Vol. 4, № 2. – B. 153-159.

¹⁸ Hilliard T., Neidermeyer P.E. The gendering of fraud: an international investigation // Journal of Financial Crime. – 2018. – Vol. 25(1). – P. 13-16.

¹⁹ O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi: 22.09.1994 yildagi // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.09.2024-y., 03/24/963/0735-son.

kuchaytirilgan bo'lsa-da, iqtisodiy jinoyatlarning "latent" (yashirin) tabiatini ochishda hali ham institutsional qiyinchiliklar saqlanib qolmoqda.²⁰

O'zbekistonda ayollar firibgarligining oldini olish uchun faqat jazo choralarini emas, balki "Ayollar daftari" orqali iqtisodiy qo'llab-quvvatlash va huquqiy xabardorlikni oshirish tizimini yanada takomillashtirish zarur.

XULOSA

Ayollar tomonidan sodir etiladigan firibgarlik jinoyatchiligi bo'yicha o'tkazilgan qiyosiy kriminologik tahlillar quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini beradi:

- Ayollar firibgarligi erkaklarnikidan farqli ravishda jismoniy kuchga emas, balki aqliy faollik, hiyla-nayrang va hissiyotlarga ta'sir o'tkazish orqali ishonchni suiiste'mol qilishga asoslangan intellektual xususiyatga ega.

- Ayol firibgarlar uchun "muhtojlik" (oila va farzandlar ehtiyoji) hamda "tamagirlik" (nufuzli hayotga intilish) motivlari yetakchi hisoblanadi.

- Firibgarlik sodir etuvchi ayollarning o'rtacha yoshi 30-32 yoshni tashkil etib, ularning 67,7 foizi farzandli ayollardir.

- Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ayollar nafaqat jinoiy sxemalarning passiv ijrochilari, balki tobora ko'proq tashkilotchi va faol sherik (co-conspirators) sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston amaliyotida ayollar jinoyatchiligining oldini olishda quyidagi to'siqlar mavjudligi aniqlandi:

- Odil sudlov tizimidagi 497 ta statistik shakldan faqat 7 tasida gender kesimidagi ma'lumotlar mavjudligi muammoning haqiqiy ko'lamini ko'rishga xalaqit bermoqda.

- Sud jarayonlari va yangi qonun hujjatlarining (masalan, O'RQ-829) amaldagi samaradorligini monitoring qilish tizimi hali to'liq shakllanmagan.

- Ayollar uchun bepul yuridik yordam olish va o'z huquqlarini sudlarda himoya qilishda keraksiz "isbotlash yuki" va moliyaviy xarajatlar mavjud.

Amaliy va qonunchilikka oid takliflarim:

1-Taklif. "Genderga sezgir tergov va profilaktika" tizimini joriy etish. Filippin va Buyuk Britaniya tajribasidan kelib chiqib, ayol firibgarlarning o'ziga xos determinantlarini hisobga oluvchi tergov metodikalarini ishlab chiqish zarur. Bu tergovchilarga an'anaviy gender stereotiplaridan voz kechishga va yashirin (latent) iqtisodiy jinoyatlarni aniqroq ochishga yordam beradi.

2-Taklif . Jinoyat va Jinoyat-protsessual qonunchiligiga "Raqamli monitoring" tizimini kiritish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 4-martdagi Farmonidagi "SOS" tizimi va "O'smir-signal" moduli kabi raqamli vositalarni firibgarlik xavfi mavjud bo'lgan "Ayollar daftari"dagi shaxslar uchun ham kengaytirish taklif etiladi. Bu iqtisodiy tanglikka tushib qolgan ayollarning firibgarlik sxemalariga jalb qilinishini erta bosqichda aniqlash va preventiv yordam ko'rsatish imkonini beradi.

3-Taklif. Statistika hisoboti tizimini isloh qilish. Oliy sud va Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning barcha statistik hisobot shakllariga majburiy "gender" mezonini kiritish.

²⁰ Xotin-qizlar va bolalar huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida: O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 11.04.2023 yildagi O'RQ-829-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.04.2023-y., 03/23/829/0208-son.

Hozirgi kunda mavjud bo'lgan 7 ta shaklni ko'paytirish orqali ayollar jinoyatchiligi bo'yicha manzilli va ilmiy asoslangan profilaktika dasturlarini tuzish imkoniyati yaratiladi.

4-Taklif. Ijtimoiy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlashning manzilliligini oshirish. "Ayollar daftari" tizimini modernizatsiya qilib, firibgarlik qurboni bo'lgan yoki ushbu jinoyatga moyilligi bor ayollar uchun "Huquqiy-iqtisodiy inkubatorlar" tashkil etish. Moddiy qiyinchilik ("muhtojlik" motivi) ayollarni firibgarlikka undovchi asosiy omil bo'lgani sababli, ularga qonuniy daromad manbai yaratib berish jinoyatchilikni kamaytirishning eng samarali yo'lidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'ofurova D. M. Ayollar tomonidan sodir etilgan iqtisodiyot asoslariga qarshi jinoyatlar // Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture. – 2025. – Vol. 1. – B. 1040-1052.
2. Gottschalk P., Glasø L. Gender in White-Collar Crime: An Empirical Study of Pink-Collar Criminals // International Letters of Social and Humanistic Sciences. – 2013. – Vol. 4. – B. 22-34.
3. Usmonov D. Q. Xalqaro huquqda ayollar huquqlari // Innovative Development in Educational Activities. – 2024. – Vol. 3. – Issue 7. – B. 28-34.
4. Jami jinoyat sodir etgan shaxslardan ayollarning ulushi (2010–2024 yy.): Statistik ma'lumotlar to'plami // O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. – 2024.
5. Xotin-qizlar va bolalar huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida: O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 11.04.2023 yildagi O'RQ-829-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.04.2023-y., 03/23/829/0208-son.
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023. // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-son.
7. Tauveron L. A Female Lens on Financial Crime Offences // Economic Crime Insight. – 2025. – June 6.
8. Hilliard T., Neidermeyer P. E. The gendering of fraud: an international investigation // Journal of Financial Crime. – 2018. – Vol. 25(1). – P. 13-16.
9. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi: 22.09.1994 yildagi // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.09.2024-y., 03/24/963/0735-son.
10. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi: 22.09.1994 yildagi // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.11.2024-y., 03/24/1003/0943-son.
11. O'rinova D. A. Ayollarda jinoyatga moyillikning psixologik sabablari // Nauka, innovatsii i obrazovanie: klyuchevye vektory obshchestvennogo progressa. – 2024. – № 1. – B. 117-119.
12. Saydivaliyeva X. X. "Ayollar huquqlari" va "gender tengligi" tushunchalari: o'zaro munosabat va farqlar // Markaziy Osiyoda jamiyat, gender va oila. – 2024. – № 4 (13). – B. 29-33.
13. Omonova N. R. Ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatining sabablari va unga imkon bergan sharoitlar // Central Asian Journal of Academic Research. – 2026. – Vol. 4. – № 2. – B. 153-159.
14. Saparbaeva S. R. Q. Comparative analysis of the motives of female and male criminality // International Journal of Law and Criminology. – 2024. – Vol. 4. – Issue 09. – B. 13-16.

15. Salaev A. Xotin-qizlar huquqlarini himoya qilish amaliyoti monitoringi // United Nations Development Programme (UNDP) Uzbekistan Blog. – 2024. – 8 October.
16. Xotin-qizlar va bolalar huquqlari... ishonchli himoya qilish tizimi yanada takomillashtirilishi natijasida... O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining ma'muriy huquqbuzarlik hamda jinoyat ishlari bo'yicha ayrim qarorlariga o'zgartirish va qўshimchalar kiritish tўғrisida: O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining qarori, 20.11.2023 yildagi 30-son // [Elektron resurs]. URL: <https://lex.uz/docs/6683558>.
17. Convention on the Political Rights of Women (Ayollarning siyosiy huquqlari to'g'risida). – New York: United Nations, 1952. (Ratified by Uzbekistan: 30.08.1997).
18. Toshniyozova G. Ayollar yoki erkaklar - firibgarlar kimni ko'proq aldashadi? // Kun.uz. – 2025. – 1 sentabr.
19. G'ofurova D. Ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning kriminalistik tavsifi // Scientific Progress. – 2021. – № 2. – B. 1062-1068.
20. Xotin-qizlar va bolalar huquqlari himoyasini kuchaytirish... bo'yicha qўshimcha chora-tadbirlar to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 04.03.2026 yildagi PF-son // [Elektron resurs]. URL: norma.uz.

